

STANOVANJE U ZAJEDNICI UZ PODRŠKU ZA OSOBE S INTELEKTUALNIM TEŠKOĆAMA

- Iskustva i preporuke -

Oktober 2021.

" Samo sistemski formalizovan model stanovanja uz podršku može obezbijediti licima s intelektualnim teškoćama u Republici Srpskoj dugoročnu sigurnost i humaniji život u zajednici! Naš zadatak je da ovaj proces učinimo što lakšim, efikasnijim i korisnijim, ne samo za naše članstvo, nego i društvo kojem pripadamo, u kojem živimo." Savez udruženja za pomoć mentalno nedovoljno razvijenim licima Republike Srpske (MeNeReLi)

Savez udruženja za pomoć mentalno nedovoljno razvijenim licima Republike Srpske (MeNeRaLi) se zahvaljuje autorima brošure iz Saveza SUMERO, kao i Udruženjima iz Republike Srpske, koja su dala svoj doprinos u izradi brošure: Udruženje za pomoć mentalno nedovoljno razvijenim licima Banja Luka, Udruženje roditelja djece sa posebnim potrebama "Neven" Prijedor, Udruženje za pomoć i podršku djeci i licima sa poteškoćama u razvoju "Sunce nam je zajedničko" Trebinje, Udruženje roditelja hendikepirane djece i omladine „Leptir“, Srebrenica i Udruženje za pomoć mentalno zaostalim licima "Nada"- Bijeljina.

Brošura „ Stanovanje u zajednici uz podršku za osobe s intelektualnim teškoćama - Iskustva i preporuke - “ izrađena je kroz projekat „STUP socijalne uključenosti LUIS“, koji se realizuje kroz Program malih grantova unutar projekta “SOCIETIES2”, koji u Bosni i Hercegovini realizuju Caritas Bosne i Hercegovine i Udruga roditelja i djece s posebnim potrebama Vedri osmijeh. Projekat se finansira sredstvima Evropske unije.

Project funded by the European Union

www.projectsocieties.org

STanovanje **Uz Podršku**
SOCIJALNE UKLJUČENOSTI LUIS

Sadržaj brošure je isključiva odgovornost Saveza udruženja za pomoć mentalno nedovoljno razvijenim licima Republike Srpske i ne predstavlja nužno stavove Evropske unije.

Sadržaj

<i>Analiza, iskustva, preporuke Saveza organizacija za podršku osobama s intelektualnim teškoćama Federacije Bosne i Hercegovine – SUMERO za uspostavljanje procesa deinstitucionalizacije i razvoj servisa podrške za život osoba s intelektualnim teškoćama u lokalnoj zajednici</i>	3
<i>Uvod</i>	3
<i>Međunarodni i EU pravni okvir</i>	4
<i>Domaći okvir</i>	7
<i>Postojanje servisa podrške za život u lokalnim zajednicama</i>	7
<i>Prakse i iskustva Sumero</i>	8
<i>Bitne karakteristike usluge stanovanje (život) u zajednici uz podršku</i>	9
<i>Vrste usluga koja se pružaju korisniku</i>	10
<i>Stručni postupak za uključivanje u Stanovanje u zajednici uz podršku</i>	13
<i>Komunikacija u lokalnoj zajednici</i>	16
<i>Često postavljena pitanja – iskustva iz prakse Sumero</i>	17
<i>Iskustva i preporuke iz Republike Srpske</i>	21
<i>Iskustva Udruženja iz Saveza MeNeRaLi</i>	21
<i>Iskustva JU Centra „Zaštiti me “ Banja Luka</i>	23
<i>Preporuke Udruženja iz Saveza MeNeRaLi o načinu uspostavljanja i pružanja usluge stanovanja uz podršku</i>	23

Analiza, iskustva, preporuke Saveza organizacija za podršku osobama s intelektualnim teškoćama Federacije Bosne i Hercegovine – SUMERO za uspostavljanje procesa deinstitucionalizacije i razvoja servisa podrške za život osoba s intelektualnim teškoćama u lokalnoj zajednici

Uvod

Život u lokalnoj zajednici je pravo svih ljudi, pa tako i osoba sa invaliditetom. No, i u Republici Srpskoj ovo pravo je uskraćeno ili značajno narušeno velikom broju njenih građana. Osobe s invaliditetom su dio populacije koja je u najvećem riziku od isključenosti iz zajednice.

Ključni pojmovi kojima se analiza bavi ova brošura su institucionalizacija, deinstitucionalizacija i prevencija.

Prema podacima Agencije za statistiku BiH, te rezultatima Popisa stanovništva iz 2013. godine, od nešto više od 3.5 miliona stanovnika u BiH, broj osoba sa invaliditetom je skoro 300 hiljada, od čega preko 100.000 u Republici Srpskoj.

Institucionalizacija ljudi sa invaliditetom kao praksa predstavlja jedan od najozbiljnijih oblika izolacije i put koji osobu isključuje iz društva i u potpunosti udaljava od prava na život u zajednici. Pojavom Covid 19 pandemije, efekti socijalne isključenosti i izolacije na kvalitetu života i mentalno zdravlje postali su stvarni i opipljivi većini ljudi.

I pored značajnih pomaka u ovoj oblasti u proteklim desetljećima, ova praksa, nažalost, još uvijek prevladava u BiH i mnogim drugim zemljama. Prema podacima Institucije Ombudsmana za ljudska prava, danas je u BiH institucionalizirano preko 3.000 osoba kroz njihov smještaj u ustanove zatvorenog tipa, a broj osoba u riziku od institucionalizacije je višestruko veći.¹

Prema podacima Evropske Komisije, danas je širom Evrope institucionalizirano preko milion osoba.²

Deinstitucionalizacija predstavlja proces prelaska sa prakse institucionalnog zbrinjavanja na servise i programe podrške za život u lokalnoj zajednici. Proces je nastao kao potreba adekvatnog odgovora na odavno zastarjelu i segregirajuću praksu zbrinjavanja osoba s invaliditetom u ustanove azilnog tipa. Krajnji cilj procesa deinstitucionalizacije je uspostavljanje sistema koji je usmjeren prema podršci osobama s invaliditetom u ostvarivanju i održavanju optimalnog nivoa samostalnosti i društvenog učešća, uzimajući u obzir lične faktore, okolinu i očekivanja. U tako uspostavljenom sistemu, osoba ima pristup različitim servisima podrške koje joj pružaju mogućnosti i izbor da sama odluči o svim bitnim aspektima vlastitog života.

¹ Specijalni izvještaj o stanju prava osoba s intelektualnim i mentalnim teškoćama u Bosni i Hercegovini, februar 2018. godine. https://ombudsmen.gov.ba/documents/obudsmen_doc2018051809032286bos.pdf

² https://ec.europa.eu/regional_policy/hr/policy/themes/social-inclusion/desinstit/

Cjelovit proces deinstitucionalizacije je podijeljen u tri međusobno povezana usporedna procesa:

1. deinstitucionalizacije - povratak osoba iz institucija u lokalnu zajednicu,
2. prevencije i razvoja servisa podrške u lokalnoj zajednici, te
3. transformacije - smanjenje kapaciteta smještaja azilnog tipa.

Prevencija je važan dio procesa deinstitucionalizacije. Istraživanja pokazuju da je samo do 10% institucionalizirane djece siročad. Većina ih ima porodicu, a razlozi razdvajanja iz porodičnog okruženja i institucionalizacije povezani su sa siromaštvom ili nedostatkom podrške u lokalnoj zajednici. To znači da se razdvojenost može prevenirati adekvatnom podrškom. Na sličan način, neadekvatan stambeni prostor, nepristupačna okolina i nedostatak odgovarajućih servisa podrške u vlastitom domu, ali i porodično nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje mogu natjerati mnoge osobe s invaliditetom da napuste svoje domove i lokalnu zajednicu te se presele ustanove azilnog tipa gdje najčešće ostaju do kraja svog života. S druge strane, pokazatelji govore da je potrebna podrška kako bi izbjegli institucionalizaciju, često znala biti minimalna.

Proces deinstitucionalizacije u razvijenim evropskim zemljama prisutan je već pola stoljeća, ali ni do danas nije završen. U BiH ovim procesom počinje se ozbiljnije baviti tek u posljednjih desetak godina, uz dosad skromne postignute rezultate u praksi.

Međunarodni i EU pravni okvir

Postoji široka politička obaveza na međunarodnom nivou za prelazak s prakse institucionalnog zbrinjavanja na podršku u zajednici. Ključni dokumenti usvojeni na međunarodnom i evropskom nivou na temelju kojih se od zemalja zahtijeva da razviju podršku u zajednici kao alternativu institucionalnom zbrinjavanju su:

UN Konvencija o pravima osoba s invaliditetom - krovni međunarodni dokument koji život u lokalnoj zajednici definira u okvirima ključnih i temeljnih ljudskih prava. Član 19. UN Konvencije direktno se odnosi na ovo pravo, a pristupačnost životu u zajednici prožeta je kroz skoro sve ostale članove Konvencije.³ Po svojoj pravnoj snazi UN Konvencija je iznad nacionalnih zakona. Ovim dokumentom, kao međunarodnim instrumentom, umjesto medicinskog modela invaliditeta uvodi se socijalni model, čije je ključno polazište da problemi osoba s invaliditetom proizlaze iz ograničenja koja im nameće društvo.

UN Konvencija o pravima djeteta identificira četiri opšta principa na kojima se zasnivaju sva prava sadržana u Konvenciji o pravima djeteta:

- Princip nediskriminacije, prema kojem djeca ne smiju trpjeti diskriminaciju,
- Djeca imaju pravo na život i razvoj u svim vidovima života,
- Princip najboljeg interesa djeteta mora biti najvažniji pri donošenju i izvršenju svih odluka koje utiču na dijete,
- Djeci se mora omogućiti učešće u rješavanju svih pitanja koja utiču na njihov život i omogućiti sloboda izražavanja mišljenja, koja se treba ozbiljno razmotriti.

Pravo djeteta s invaliditetom na dostojanstven život i aktivno učešće u zajednici uređeno je članom 23. Konvencije o pravima djeteta.

³ Član 19. Nezavisno življenje i uključenost u zajednicu.

UN Standardna pravila za izjednačavanje mogućnosti za osobe s invaliditetom - ovaj dokument propisuje pravila kojih treba da se pridržavaju države u osiguranju životnih uslova i ostvarivanju prava osoba s invaliditetom. U kontekstu pristupačnosti samostalnom životu, dokument navodi da za ostvarivanje jednakih mogućnosti osobama s invaliditetom treba podrška da preuzmu svoju punu odgovornost kao članovi društvene zajednice. Podrazumijeva da države potpisnice treba da:

- Osiguraju efikasnu zdravstvenu zaštitu osobama s invaliditetom i kreiraju programe na kojima će raditi multidisciplinarni timovi stručnjaka sa svrhom ranog otkrivanja, dijagnosticiranja i tretmana oštećenja, čime bi se spriječili, umanjili ili otklonili učinci invaliditeta.
- Kreiraju zakonske osnove za mjere kojima se ostvaruju ciljevi pune participacije i ravnopravnosti osoba s invaliditetom.

Strategija EU za razvoj jednakih mogućnosti za osobe s invaliditetom 2010-2020 - cilj ove strategije je postizanje potpunog učešća osoba s invaliditetom u društvu pružajući kvalitetne servise podrške u zajednici. S obzirom na to, Evropska komisija planira podržati nacionalne aktivnosti radi ostvarivanja prelaska s institucionalnog zbrinjavanja na servise podrške za život u zajednici. To uključuje:

- korištenje strukturnih fondova i Fonda za ruralni razvoj za školovanje i obuku radne snage;
- prilagođavanje društvene infrastrukture,
- razvoj planova lične pomoći,
- promovisanje dobrih uslova rada za profesionalne pružaoce podrške; i
- podršku porodicama i neformalnim pružiocima podrške.

Strategija također nastoji podići svijest o situaciji u kojoj se nalaze osobe s invaliditetom u rezidencijalnim ustanovama, posebno djeca i starije osobe. Istaknuto je osam područja zajedničkog djelovanja između Evropske Unije i zemalja članica:

- pristupačnost: osiguravanje pristupa robi, uslugama i pomagalima osobama s invaliditetom;
- učešće: osiguravanje osobama s invaliditetom ostvarivanja njihovih prava kao evropskih građana;
- jednakost: osiguravanje implementacije politika koje promovišu jednakost
- zapošljavanje: osiguravanje povećanja broja radnika s invaliditetom na tržištu rada te osiguravanje bolje pristupačnosti radnim mjestima;
- obrazovanje i osposobljavanje: osiguravanje da učenici s invaliditetom imaju koristi od pristupačnog obrazovnog sistema i programa cjeloživotnog učenja. Evropska komisija pokrenula je nekoliko inicijativa u odnosu na obrazovanje, kao što je Evropska agencija za razvoj obrazovanja za učenike i studente s posebnim potrebama;
- socijalna zaštita: rješavanje rasprostranjenih društvenih izazova s kojima se suočavaju osobe s invaliditetom, kao što su nejednakost, rizik od siromaštva i socijalna isključenost. Strukturni fondovi EU-a i nacionalne mjere zemalja EU-a mogu se upotrebljavati kako bi se osigurala socijalna zaštita;
- zdravstvo: osiguravanje jednakog i povoljnog pristupa uslugama za mentalno zdravlje
- vanjsko djelovanje: promocija prava osoba s invaliditetom na međunarodnom nivou.

Na nivou Vijeća Europe, podrška za pravo na život i učešće u zajednici vidljiva je u Evropskoj socijalnoj povelji, Preporukama odbora ministara i Rezolucijama parlamentarne skupštine. Ovo pravo također snažno promoviše Komesar za ljudska prava. Dodatno, brojne presude Evropskog suda za ljudska prava osuđuju okolnosti vezane uz institucionalizaciju pojedinaca.

Pravo na život i učešće u lokalnoj zajednici u dokumentima Vijeća Evrope:

Evropska socijalna povelja - Povelja uspostavlja "pravo osoba s invaliditetom na samostalnost, socijalnu uključenost i učešće u životu zajednice", te zahtijeva od potpisnica da razviju potrebne mjere za

ostvarivanje tog prava (član 15). Prava djeteta navode se u članovima 16. i 17., u kojima se ističe važnost promoviranja porodičnog života i pravo djeteta da odrasta u “okruženju koje potiče puni razvoj djetetove ličnosti te fizičkih i mentalnih sposobnosti”. Važnost razvoja servisa podrške u zajednici za starije osobe istaknuta je u članu 23. Povelje, gdje se od potpisnica zahtijeva da donesu potrebne mjere kojima će se “omogućiti starijim osobama da slobodno izaberu svoj način života i da vode samostalan život u svojoj uobičajenoj sredini toliko dugo koliko to žele i koliko je to moguće, tako da im se osiguraju stanovi prilagođeni njihovim potrebama i njihovom zdravstvenom stanju ili odgovarajuća podrška za uređenje stana, zdravstvena njega i usluge koje iziskuje njihovo zdravstveno stanje”.

Strategija Vijeća Europe za osobe s invaliditetom 2017 – 2023 - opšti cilj strategije jest postići jednakost, dostojanstvo i jednake mogućnosti za osobe s invaliditetom. To zahtijeva osiguravanje samostalnosti, slobode izbora, potpunog i efikasnog učešća u svim područjima života i društva, uključujući i život u zajednici.

Rezolucija Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope o ostvarivanju prava osoba s invaliditetom i njihovom punom i aktivnom učešću u društvu - Rezolucija poziva države članice da se “...obavežu na postupak deinstitucionalizacije putem reorganizacije usluga i preusmjeravanja sredstava iz institucija na usluge u zajednici”.

Preporuka Odbora ministara o deinstitucionalizaciji i životu u zajednici djece s posebnim potrebama - U Preporuci se navodi da zemlje članice više ne bi trebale smještati djecu u institucionalnu zaštitu. Pobrajaju se aktivnosti koje bi trebalo poduzeti kako bi se ostvario prelazak na podršku u zajednici, uključujući razvoj “nacionalnog akcionog i vremenskog plana za postepeno ukidanje smještaja u institucije i zamjenjivanje tih oblika zbrinjavanja cjelovitom mrežom podrške zajednice. Servise podrške u zajednici treba razvijati i integrirati s drugim elementima cjelovitih programa kako bi se djeci s posebnim potrebama omogućio život u zajednici.”

Preporuka Odbora ministara o pravima djece koja žive u rezidencijalnim ustanovama - Preporuka navodi temeljna načela smještaja djece u smještajnu zaštitu, njihova prava tokom smještaja, kao i smjernice i standarde kvalitete koje treba uzeti u obzir. Među načelima, Preporuka navodi da “preventivne mjere podrške za djecu i porodicu, u skladu s njihovim posebnim potrebama, treba omogućiti u najvećoj mogućoj mjeri”. Nadalje, “smještaj djeteta treba ostati izuzetak, a glavni cilj treba biti najbolji interes djeteta i njegova što brža uspješna socijalna integracija ili reintegracija”.

Preporuka Odbora ministara o pravima djece i socijalnim uslugama blagonaklonima prema djeci i porodicama - Preporuka navodi “prava djece u planiranju, pružanju i ocjenjivanju socijalnih usluga” te ističe potrebu njihovog usklađivanja sa potrebama djece i njihovih porodica. Poziva države članice da razviju “programe deinstitucionalizacije u koordinaciji s naporima za širenje servisa podrške u okviru porodice i zajednice i zajednice”.

Tematski izvještaji Komesara za ljudska prava Vijeća Evrope - U tematskim izvještajima o ljudskim pravima i invaliditetu, Komesar predlaže da države razviju potrebne servise podrške u zajednici, obustave prijem novih osoba u institucije i “umjesto toga dodijele sredstva za pružanje odgovarajućih zdravstvenih, rehabilitacijskih i socijalnih usluga u zajednici”.

Ključne EU inicijative o zaštiti osoba s invaliditetom, a koje direktno utiču na pravo na život u lokalnoj zajednici;

- Evropski akt o pristupačnosti proizvoda i usluga, Direktiva EU-a 2019/882 o zahtjevima za pristupačnost proizvoda i usluga
- Propisi o pravima putnika smanjene pokretljivosti u glavnim načinima prijevoza

- Direktiva EU-a 2016/2102 o pristupačnosti internetskih stranica i mobilnih aplikacija tijela javnog sektora
- Iskaznica EU-a za osobe s invaliditetom
- Parking karta EU-a
- Direktiva EU-a 2000/78/EZ o uspostavi općeg okvira za jednako postupanje pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja.

Iz ovih akata je jasno vidljivo opredjeljenje Evropske unije da sa institucionalnog zbrinjavanja pređe na humanije i osobama sa invaliditetom prihvatljivije servise podrške za život u zajednici, i da to finansijski podrži.

Domaći okvir

Kada konkretno govorimo o domaćem okviru relevantnom za osobe s invaliditetom, njega čine politike na nivou Savjeta ministara, entitetske strategije i lokalni akcioni planovi.

2008. godine Bosna i Hercegovina je usvojila Politiku u oblasti invalidnosti.

U martu 2010. godine Bosna i Hercegovina je ratificirala UN Konvenciju o pravima osoba sa invaliditetom, pri čemu se saglasila da će uložiti napore da promoviše, štiti i osigura puno i ravnopravno uživanje svih ljudskih prava, za sve osobe sa invaliditetom.

U kontekstu položaja i zaštite prava osoba s invaliditetom zakoni od posebnog značaja za ovu populaciju usvojeni na nivou države BiH su: Zakon o zabrani diskriminacije, Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju i Okvirni zakon o visokom obrazovanju.

Usvajanje politike na državnom nivou pratilo je usvajanje entitetskih Strategija za izjednačavanje mogućnosti za osobe s invaliditetom,⁴ a na lokalnom nivou donose se akcioni planovi iz oblasti invaliditeta.

Entiteti Federacija BiH i Republika Srpska, kao glavni nosioci nadležnosti, ali i odgovornosti u sistemu socijalne zaštite, usvojili su cijeli set akata koji se odnose na prava osoba sa invaliditetom, uključujući i regulisanje smještaja osoba sa invaliditetom u ustanove, odnosno institucionalizaciju.

Iako postoji niz dokumenata na svim nivoima, politike, strategije, akcioni planovi i standardi, niti jedan od zakona trenutno ne reguliše pitanje servisa podrške za život u zajednici. Očekivanja su da će entitetski zakoni o socijalnim uslugama koji su proceduri donošenja dati adekvatan zakonski okvir uslugama u zajednici i time podstaći njihov razvoj.

Obim prava osoba s invaliditetom u BiH ili dodatna prava u zakonima i propisima zavise i od područja gdje osoba sa invaliditetom živi i o porijeklu invaliditeta.

Na osnovu gore navedenog, vidljivo je da u BiH postoji okvir za konkretno djelovanje u pravcu ostvarivanja prava osoba s invaliditetom na život u zajednici. Otvoreno pitanje je praktična primjena okvira, jasno definiranje socijalnih usluga u zajednici kroz zakone i usklađivanje relevantnog zakonodavstva sa normama i praksama Evropske Unije.

Postojanje servisa podrške za život u lokalnim zajednicama

U Bosni i Hercegovini postoje 142 jedinice lokalne samouprave, od čega se 79 nalazi u 10 kantona u Federaciji BiH te 63 u Republici Srpskoj. Servisi podrške za život u zajednici uspostavljeni su u 11 lokalnih

⁴ Strategija za unapređenje prava i položaja osoba s invaliditetom u Federaciji BiH 2016 – 2021, Strategija unapređenja društvenog položaja lica s invaliditetom u Republici Srpskoj 2017 – 2026.

zajednica u FBiH, odnosno u samo 13,9% jedinica lokalne samouprave u FBiH i 0% lokalnih zajednica u RS.

Iz ovakvog presjeka stanja može se donijeti zaključak da u BiH i dalje preovladava institucionalni vid zbrinjavanja i nespремnost da se prate UN i standradi koje razvija Evropska unija u ovoj oblasti.

Prakse i iskustva Sumero

Sumero od 2010. godini praktično radi na programu "Život u lokalnoj zajednici", putem kojeg, u saradnji sa međunarodnim i domaćim partnerima, provode proces deinstucionalizacije i razvoj servisa podrške za život osoba s intelektualnim teškoćama u lokalnoj zajednici. Osim toga, Sumero je član i nekoliko krovnih evropskih organizacija osoba sa invaliditetom⁵ što mu omogućava lakši pristup informacijama i mogućnost praćenja propisima i praksi EU.

Program „Život u lokalnoj zajednici“, kao model podrške, usklađen je sa UN Konvencijom, pozitivnom praksom i normama Evropske Unije, te sa postojećim domaćim propisima. Program od 2011. godine nudi sistemski prilagođena rješenja i alternativu postojećoj praksi institucionalnog zbrinjavanja osobama s invaliditetom. Uz Sumero, program implementira i udruženje USU na području Tuzle.

Do sredine 2021. godine program je uveden u 11 lokalnih zajednica⁶ u pet kantona u Federaciji BiH, gdje su razvijeni servisi podrške za život u zajednici za 150 osoba s intelektualnim teškoćama i drugim oblicima invaliditeta. Zahvaljujući svojoj replikativnosti, program se zagovara i nastavlja širiti i u ostalim lokalnim zajednicama u oba entiteta. Kada je u pitanju Republika Srpska, možemo istaći gradove Banja Luka, Trebinje i Bijeljina, gdje je u saradnji sa organizacijom Sumero već implementirano niz pripremnih aktivnosti replikacije .

Kroz program „Život u lokalnoj zajednici“ predstavljen je i model održivosti preusmjeravanjem postojećeg javnog finansiranja sa ustanova za zbrinjavanje zatvorenog tipa na servise podrške u zajednici. Bitno je napomenuti da se model održivosti odnosi na troškove života osobe, a ne na održivost pružaoca podrške, tako da se može govoriti i o uvođenju modela gdje resursi prate osobu⁷.

⁵ Sumero je član organizacije Inclusion Europe koja okuplja 78 organizacija za osobe s intelektualnim teškoćama iz 29 evropskih zemalja, te Evropske mreže za samostalni život (ENIL) koja je namijenjena organizacijama za samostalni život i njihovim saveznici koji se ne bave problematikom invaliditeta, ali djeluju po pitanju samostalnog života. Pored toga, saraduje sa Evropskom asocijacionom pružatelja servisa podrške za osobe s invaliditetom (EASPD) - ova asocijacija djeluje u pravcu promovisanja mogućnosti za osobe s invaliditetom kroz visoko kvalitetne i efikasne sisteme podrške.

⁶ Servisi podrške uspostavljeni u 11 lokalnih zajednica u 5 kantona u Federaciji BiH i to: Kanton Sarajevo (Vogošća, Novi Grad, Ilidža, Novo Sarajevo), Zeničko-dobojski kanton (Zenica, Kakanj), Srednjobosanski kanton (Travnik, Bugojno, Jajce), Unsko-sanski kanton (Bosanski Petrovac), Tuzlanski kanton (Tuzla, udruženje USU). Prema prijavljenom mjestu prebivališta, u servise podrške uključene su osobe iz 22 lokalne zajednice iz 5 kantona u FBiH i jedne lokalne zajednice iz Republike Srpske, putem nadležnih centara za socijalni rad.

⁷ Održivost servisa podrške za samostalni život ostvaruje se 70% iz lokalnih izvora (budžeti Kantona Sarajevo, Tuzlanskog kantona, Zeničko dobojskog kantona, Unsko sanskog kantona, Srednjobosanskog kantona, opština Prnjavor (RS) te 30% putem međunarodnih programa i projekata iz ove oblasti (USAID, Fond otvoreno društvo, Češka razvojna agencija, Evropska Unija, UNDP).

Bitne karakteristike usluge stanovanje (život) u zajednici uz podršku

Principi na kojima se zasniva usluga

Usluga se zasniva na iskustvu Sumero u pružanju servisa podrške u lokalnoj zajednici, saradnje sa međunarodnim akterima procesa deinstitutionalizacije i akterima socijalne zaštite.

Usluga se zasniva na sljedećim principima:

- ✓ Jednaka prava za sve, bez diskriminacije,
- ✓ Pružanje kvalitetne usluge,
- ✓ Adekvatna podrška, u skladu sa potrebama korisnika,
- ✓ Inkluzija u lokalnu zajednicu,
- ✓ Uvid u stanje i potrebe,
- ✓ Senzibiliranje javnosti i promocija društvene odgovornosti,
- ✓ Konstantan i sistematičan rad na podizanju svijesti lokalne zajednice o pravima i sposobnostima osoba s invaliditetom.

Svrha usluge stanovanje (život) u zajednici uz podršku

Stanovanjem u zajednici uz podršku obezbjeđuje se odgovarajući smještaj i stručna pomoć i podrška u razvijanju vještina korisnika kroz njihovo aktivno uključivanje u život zajednice, kao i iniciranje svakodnevnih aktivnosti i snalaženje u različitim životnim situacijama koje su od velike važnosti za njihovo što potpunije uključivanje u zajednicu.

Ciljne skupine na koje je usmjerena usluga Život u zajednici uz podršku su osobe koje su u statusu socijalne potrebe, a mogu biti:

- osobe koje su na listama za smještaj u ustanove zatvorenog tipa, te
- osobe koje su smještene u ustanove zatvorenog tipa.

Vrste brige i stručne podrške u okviru usluge su:

- ✓ identifikacija potencijalnih korisnika usluge život u zajednici uz podršku,
- ✓ procjena sposobnosti,
- ✓ definisanje skale intenziteta podrške,
- ✓ stanovanje uz podršku,
- ✓ briga o očuvanju zdravlja, kao i
- ✓ dnevne aktivnosti i rehabilitacija.

Cilj usluge

Usluga omogućava kvalitetnu podršku OSI prema njihovim individualnim potrebama. Osobi se omogućava:

- ✓ Otkrivanje njegovih specifičnih potreba,
- ✓ Pravo na izbor gdje će i sa kim će živjeti,
- ✓ Jačanje njene individualnosti i privatnosti,
- ✓ Pravo na izbor smislenih aktivnosti rada,
- ✓ Da koristi resurse zajednice kao i svi ljudi u zajednici,
- ✓ Pravo na cjeloživotno učenje,

- ✓ Razvoj i njegovanje bliskih odnosa sa rodbinom, prijateljima, romantičnim partnerima i poznanicima (ukoliko to oni žele),
- ✓ Sudjelovanje u izboru osoblja koje pruža uslugu,
- ✓ Prilagođena podrška u skladu sa njenom dobi i potrebama,
- ✓ Obuka i savladavanje vještine u samozastupanju.

Vrste usluga koja se pružaju korisniku

U toku života u lokalnoj zajednici korisniku se pružaju različite usluge podrške koje su opisane u nastavku:

Usluge stanovanja i prehrane

U sklopu usluga stanovanja korisniku se osigurava:

- čišćenje i održavanje prostora i opreme,
- pranje i peglanje posteljine na stambenom dijelu najmanje jedanput sedmično, a u jedinici za pojačanu njegu svakodnevno, a prema potrebi i nekoliko puta dnevno,
- pranje i peglanje veša i odjeće korisnika na stambenom dijelu obavlja se prema potrebi, a najmanje svaki drugi dan, dok u jedinici za pojačanju njegu svakodnevno.

Korisniku se osiguravaju i odjevni predmeti i obuća te higijenski pribor.

Količina i kvalitet obroka mora biti primjeren potrebama i zdravstvenom stanju korisnika u skladu sa planom prehrane (jelovnik).

Usluge brige o zdravlju i njege

Usluge brige o zdravlju i njege podrazumijevaju brigu o fizičkom i psihičkom stanju te zadovoljavanju osnovnih životnih potreba korisnika (disanje, unos hrane i tekućine, eliminacija, kretanje, odmor i spavanje, odijevanje, održavanje normalne temperature tijela, održavanje lične higijene, izbjegavanje štetnih utjecaja okoline, komunikacija s drugim ljudima, obavljanje svrsishodnog rada, rekreacija, učenje i drugo).

Usluge brige o zdravlju i njega obuhvaćaju postupke prikupljanja podataka koji se odnose na: promatranje korisnikovog stanja (opće stanje, stanje svijesti, pokretljivosti), i ocjenu funkcionalne sposobnosti korisnika (samostalan, djelomično ovisan, ovisan i potpuno ovisan) u svrhu utvrđivanja potreba za zdravstvenom njegom, planiranja zdravstvene njege, provođenje planiranih postupaka zdravstvene njege i provjere uspješnosti zdravstvene njege.

Usluge obuhvaćaju sudjelovanje u pripremi i izvođenju jednostavnih medicinsko-tehničkih zahvata, primjenu peroralne i parenteralne terapije prema uputi liječnika, prepoznavanje hitnih stanja i pružanje prve pomoći (zaustavljanje krvarenja, imobilizacija i sl.), te edukaciju korisnika.

Funkcionalno (potpuno) ovisnim korisnicama osigurava se svakodnevno pomoć i nadzor u obavljanju aktivnosti usmjerenih zadovoljavanju korisnikovih potreba, briga o zdravlju i njega.

Funkcionalno djelomično ovisnim korisnicima pruža se poticaj i nadzor, te djelomična pomoć pri obavljanju aktivnosti usmjerenih zadovoljavanju korisnikovih potreba, prati se njihovo fizičko i psihičko stanje, provodi se stalni nadzor u kontinuiranom uzimanju propisane terapije, izvode se terapijski i socioterapijski postupci, provodi se zdravstveni odgoj i priprema korisnika za druge oblike skrbi.

U sklopu brige o zdravlju osigurava se pratnja pri ostvarivanju usluga primarne zdravstvene zaštite i specijalističke zdravstvene usluge, ukoliko se to ne može osigurati uz pomoć članova porodice ili na drugi način.

Pružanje usluga brige o zdravlju i njege provodi se u skladu s individualnim potrebama i planom njege koristeći resurse lokalne zajednice.

Usluge zaštite zdravlja korisnika odnose se na:

- ✓ Kreiranje njegovog zdravstvenog kartona u pripadajućoj porodičnoj ambulanti,
- ✓ Podizanje recepata – asistent i korisnik zajedno ili korisnik samostalno,
- ✓ Redovni odlasci ljekaru,
- ✓ Ovjeravanje zdravstvene knjižice,
- ✓ Podrška pri uzimanju medicinske terapije.

Podrška pri uzimanju medicinske terapije

Bitan segment rada asistenta sa korisnicima jeste vođenje kompletne brige o terapiji korisnika.

- ✓ Bitno je naglasiti da se lijekovi predviđeni za terapiju trebaju čuvati pod ključem, odnosno da nisu dostupni korisnicima.
- ✓ Kod asistenta ili na zaštićenom mjestu u stambenoj zajednici (sef ili slično) može biti maksimalna količina lijekova za period do 7 dana terapijskog tretmana korisnika i to prije svega radi sigurnosti korisnika.
- ✓ Obzirom na obavezu uzimanja terapije, kao i moguće posljedice zbog neurednog uzimanja iste, neophodno je da osobe koje daju terapiju korisniku dokumentuju nadzor nad uzimanjem terapije.
- ✓ U odsustvu asistenta, korisnik može samostalno koristiti medicinsku terapiju nakon što je osnažen i nakon što je stekao naviku redovnog uzimanja terapije uz nadzor asistenta. U slučaju korištenja terapije bez prisustva asistenta, dužnost asistenta je da korisnika napomene o vremenu za uzimanje terapije.

Sve promjene medicinske terapije određuju isključivo nadležni ordinirajući ljekari što potvrđuju propisanim nalazom.

Usluge socijalnog rada

Usluge socijalnog rada obuhvaćaju: upoznavanje korisnika s novom sredinom, te pomoć pri uključivanju, praćenje razdoblja adaptacije, pomoć pri rješavanju konfliktnih i drugih kriznih situacija, iniciranje primjene potrebnih oblika zaštite, stručni rad i saradnja s porodicom korisnika, priprema korisnika za primjenu drugih oblika zaštite, saradnja s nadležnim centrima za socijalnu skrb, suradnja s ostalim nadležnim tijelima, praćenje programa rada, primjena različitih metoda podrške u svrhu usmjeravanja i osposobljavanja za rješavanje problema, savjetodavni rad i podrška korisniku i članovima porodice, individualni i grupni rad, vođenje evidencije i dokumentacije.

Usluge psihosocijalne rehabilitacije

Psihosocijalna rehabilitacija duševno oboljelih odraslih osoba odnosi se na kognitivne i funkcionalne vještine kao i razvoj socijalnih vještina koje mogu biti ostvarene kod osoba koji se rehabilitiraju, a uključuje:

- provođenje socioterapije (rješavanje aktualnih i socijalnih problema korisnika, socijalno vođenje i usmjeravanje, podrška i savjetovanje),

- socijalnu rehabilitaciju i aktivnosti samozbrinjavanja (poticanje i održavanje komunikacijskih i socijalnih vještina; razvoj socijalnih i emocionalnih osobina; snalaženje u prostoru i vremenu; razvoj i održavanje vještina za samostalnu brigu o ličnoj higijeni, izgledu i urednosti, oblačenjem, te održavanjem stambenog prostora i odjeće; zadovoljavanje svakodnevnih potreba i obavljanje aktivnosti dnevnog života; razvijanje sigurnosti u svakodnevnim situacijama; razvijanje radnih navika; razvijanje interesa za provođenje aktivnosti, poticanje inicijativnosti i kreativnosti; priprema i uvježbavanje vještina za prihvaćanje drugih oblika zaštite i život izvan institucije; uspostava i održavanje socijalnih odnosa),
- strukturiranje dnevnih aktivnosti, organiziranje grupa podrške, radionica-trening životnih vještina, kreativnih radionica, produktivnih radionica,
- pružanje psihološke podrške (otklanjanje poteškoća u prilagodbi, poticanje razvijanja primjerenih oblika ponašanja; podržavanje međusobnog druženja i povjerenja; motivacija i razvijanje interesa, želja, inicijativnosti i kreativnosti; podrška i savjetovanje).

Psihosocijalna rehabilitacija provodi se u multidisciplinarnom timskom radu stručnih radnika, a prema potrebi i vanjskih saradnika (neuropsihijatar i dr.), ovisno o potrebama korisnika. Zavisno od godina starosti korisnika, aktivnosti i procesi se prilagođavaju individualnim mogućnostima i potrebama.

Usluge radne terapije

Usluge radne terapije uključuju:

- a) Radno-terapijsku procjenu i analizu izvođenja aktivnosti dnevnog života u području samozbrinjavanja, produktivnosti i slobodnog vremena, uz radno terapijsku procjenu i analizu senzomotoričkih, kognitivnih i psihosocijalnih sposobnosti, te njihovog utjecaja na izvođenje aktivnosti dnevnog života, te radno-terapijska procjena i analiza stambenog, radnog i društveno-kulturološkog okruženja u kojem se odvijaju svakodnevne aktivnosti.
- b) Radno-terapijsku intervenciju:
 - razvijanje, obnavljanje i/ili održavanje vještina korisnika (senzo-motoričkih – održavanje senzornih i motoričkih sposobnosti, prepoznavanje intrinzičnih i ekstrinzičnih faktora pada; razvijanje kognitivno-perceptivnih sposobnosti – trening pažnje/koncentracije, vizuo-perceptivni trening, trening pamćenja, uporaba kompenzacijskih tehnika zbog težih poremećaja pamćenja, terapija potvrđivanjem);
 - razvijanje psihosocijalnih vještina (održavanje zdravih emocionalnih odnosa sa drugima, trening socijalnih vještina sa ciljem prevencije socijalne izolacije),
 - razvijanje, obnavljanje i/ili održavanje i prilagođavanje neovisne izvedbe aktivnosti samozbrinjavanja (usvajanje i/ili održavanje zdravih životnih stilova, održavanje aktivnog i neovisnog obavljanja aktivnosti brige o samome sebi i drugima), produktivnih aktivnosti (održavanje/razvijanje uloga, održavanje radnih navika i sposobnosti orijentacije u vremenu),
 - prilagodba načina izvedbe aktivnosti uporabom kompenzacijskih tehnika kako bi se održala samostalnost osobe, te prilagodba fizičke okoline u kojoj se aktivnost odvija, sukladno dobi, sposobnostima i interesima pojedinca,
 - radno-terapijska evaluacija ishoda.

Usluge organiziranog provođenja slobodnog vremena

U sklopu provođenja slobodnog vremena ovisno o sposobnostima i interesima korisnika, organiziraju se i provode: sportsko i rekreacijske aktivnosti, likovno-muzičke aktivnosti, edukativne i kreativne

radionice, prigodni kulturni programi, odlasci u pozorište, kino, organiziranje izleta, posjeta kulturnim događajima i dr.

Usluge drugih programa u lokalnoj sredini u cilju poboljšanja kvalitete života

U cilju poboljšanja kvalitete života korisnika u lokalnoj sredini mogu se pružati različiti programi kao npr. rekreativni programi, kreativne-radionice, radionice podrške i dr.

Stručni postupak za uključivanje u Stanovanje u zajednici uz podršku

Identifikacija potencijalnih korisnika usluge

Identifikacija se vrši na sljedeći način:

- ✓ na prijedlog staratelja ili same osobe
- ✓ putem nadležnih centara za socijalni rad

U fazi identifikacije praksa je da se informativni razgovor i ostali postupci obavljaju u pratnji staratelja i/ili socijalnog radnika iz nadležnog centra za socijalni rad. Potrebno je dokumentovati pismeno obavljenu razgovor sa potencijalnim korisnikom koji će biti sastavni dio njegove dokumentacije. Formalni postupak smještaja osobe u lokalnu zajednicu počinje podnošenjem zahtjeva od strane nadležnog centra za socijalni rad prema pružatelju usluge, uz propisane popratne dokumente koji nalažu interni Pravilnici o uslovima i načinu prijema i otpusta korisnika i to su u većini slučajeva sljedeći ključni dokumenti:

Br	Naziv dokumenta	Ovjeren (DA/NE)	Ko ovjerava?
1	Zahtjev za smještaj	Da	Centar za socijalni rad
2	Rodni list korisnika	Da	Opština
3	Fotokopija lične karte	Ne	
4	Socijalna anamneza	Da	Ovlašteni organ
5	Medicinska dokumentacija	Da	Ljekar
6	Dokaz da osoba ne boluje od zaraznih bolesti	Da	Ljekar
7	Izjava korisnika o dobrovoljnom smještaju	Da	Korisnik
8	Saglasnost staratelja (ukoliko osoba ima staratelja)	Da	Staratelj
9	Rješenje o kategorizaciji za osobe sa intelektualnim poteškoćama ili nalaz/mišljenje nadležne ljekarske komisije	Da	Ljekarska komisija
10	Fotokopija važeće zdravstvene knjižice	Da	PIO

Pružatelj usluge zadržava pravo da zahtjeva dodatnu dokumentaciju i stručna mišljenja.

Dokumentaciju razmatra i donosi preporuku stručna komisija za prijem i otpust korisnika, koju formira pružatelj usluge. Sastav komisije je propisan internim pravilnikom, a uglavnom je čine psihijatar, psiholog, socijalni radnik, pravnik i druga stručna lica.

Proces procjene sposobnosti potencijalnog korisnika

Osnovni zadatak formirane stručne komisije jeste da ustanovi mogućnost uključivanja osobe u servise podrške u zajednici na način da s emogu zadovoljiti lične potrebe korisnika te da njegov život u lokalnoj zajednici ne narušava ili ugrožava kvalitetu života neposredne okoline. Ovaj proces sastoji se iz više koraka i to:

Kontrola dokumentacije o korisniku

Za svakog korisnika neophodno je da nadležni centar za socijalni rad (u daljem tekstu: CSR) dostavi minimum propisane dokumentacije.

Komisija obrađuje zahtjev u roku od 30 dana nakon dostave dokumentacije i vrši provjere:

- ✓ formalno-pravne valjanosti,
- ✓ starosti dokumentacije,
- ✓ kompletnosti dokumentacije,
- ✓ sadržaja dostavljene dokumentacije.

Intervju/sastanak sa korisnikom

Ukoliko postoji mogućnost, komisija obavlja razgovor/intervju sa korisnikom, sa ciljem kvalitetnije procjene prihvatljivosti i stepena potrebne podrške. Intervju sa korisnikom može se obaviti i prije komisijske obrade zahtjeva od strane zaposlenika CSR ili Ustanove Sumero koji se u vidu zapisnika dostavlja komisiji.

Procjena o (ne)prihvatljivosti korisnika

Komisija na osnovu dokumentacije i obavljenog intervjuja procjenjuje prihvatljivost korisnika za uključivanje u Program. Pozitivnom procjenom korisniku se daje mogućnost uključivanja u Program, te se vrši procjena stepena podrške.

Procjena stepena podrške korisniku

Procjena stepena podrške korisniku se vrši po oblastima:

- briga o sebi/zdravlje i higijena,
- briga o životnom prostoru,
- stepen socijalizacije, te
- drugim oblastima samostalnog življenja.

Zaključak komisije

Zaključak komisije se dokumentuje zapisnikom koji se dostavlja u CSR. Zaključak može biti pozitivan ili negativan, a obavezno sadrži:

- Procjenu prihvatljivosti
- Procjena potrebnog stepena podrške
- po potrebi i dodatne napomene/uslove/zaključke.

Zapisnik o radu komisije se dostavlja kao prilog odgovoru.

Adaptivni period života u lokalnoj zajednici

Nakon što su uspostavljeni svi preduslovi za život u lokalnoj zajednici, te izvršena komisijaska procjena sa pozitivnim odgovorom na zahtjev i procjenjenim stepenom podrške, pristupa se adaptivnom periodu

života u lokalnoj zajednici do maksimalno 45 dana. Za ovaj period nadležni centar za socijalni rad ne sačinjava rješenje o smještaju.

Adaptivni period je prilika za osobu da se upozna sa servisima podrške u zajednici, a ujedno daje mogućnost pružatelju usluge da procjeni mogućnost ostanka osobe u lokalnoj zajednici. U adaptivnom periodu korisnik ima obezbjeđenu podršku asistenta i stručnog osoblja.

Asistenti i stručno osoblje dužni su u adaptivnom periodu vršiti pojačan monitoring nad korisnikom i vršiti dnevne bilješke o njegovim sposobnostima i svim uočenim poteškoćama i aktivnostima korisnika.

Pristanak korisnika za život u lokalnoj zajednici

Na kraju adaptivnog perioda osoba se pismenim putem izjašnjava da li prihvata program život u lokalnoj zajednici.

Pismena saglasnost korisnika je preduslov za pokretanje procedure kreiranja rješenja o smještaju, te obavezni i sastavni dio arhive dokumentacije o korisniku.

Pismenu izjavu korisnika pribavlja pružatelj usluge, a istom se korisnik izjašnjava o sljedećem:

- Da li je upoznat sa programom život u lokalnoj zajednici?
- Da li je saglasan da bude dio programa?
- Da li je upoznat sa kućnim redom stambene zajednice?
- Da li je saglasan da poštuje kućni red stambene zajednice?

Ukoliko je osoba pod starateljstvom, navedenu izjavu potpisuju i osoba i staratelj, a ukoliko osoba nije u mogućnosti da se pismeno izjasni, u tom slučaju validna je izjava potpisana od staratelja.

Prava i odgovornosti korisnika

Korisnicima usluge stanovanje (život) u zajednici uz podršku zagantovana su jednaka prava kao i svim drugim građanima. Pružatelj usluge svim korisnicima usluge mora da garantuje poštivanje i promociju njihovih osnovnih ljudskih prava.

Pružatelj usluge se obavezuje da će korisnike servisa podrške upoznati sa načinom upućivanja žalbi, molbi i drugih zahtjeva čiji je cilj zaštita njihovih prava:

Zaštita ličnih podataka korisnika

Čuvanje ličnih podataka korisnika je obaveza svih zaposlenika, te njihovo svjesno otkrivanje predstavlja kršenje Zakona o zaštiti ličnih podataka BiH, ali će se smatrati i kao teža povreda radne obaveze.

Izgradnja partnerskog odnosa sa korisnicima

Korisnik usluge se niti u jednom trenutku ne smije dovesti u podređeni položaj u odnosu na ostale korisnike, niti u odnosu na pružaoce usluge. Svako nepoštivanje korisnika će se smatrati kao povreda radne obaveze ili nepoštivanje kućnog reda.

Pravo na žalbu, prigovor, prijedlog, ideju

Korisnici usluge imaju pravo da iznose svoja mišljenja, te da iskazuju pozitivna ili negativna iskustva u lokalnoj zajednici. Svoje žalbe, prigovore, prijedloge ili ideje mogu pisati putem e-maila ili rukopisom sa vlastitim potpisom i naznačenim datumom.

Pravo na udaju/ženidbu

Ukoliko korisnik odabere da se zakonski vjenča i živi zajedno sa svojim partnerom, prestaje biti korisnik, te nastavlja samostalan život u lokalnoj zajednici. Time prestaju sva prava i obaveze prema ovom korisniku, o čemu se bez odlaganja obavještava nadležni centar za socijalni rad i/ili nadležno ministarstvo koje je izdalo Rješenje o njegovom smještaju. U skladu sa zakonskom regulativom, korisnik se može oženiti uz saglasnost staratelja i nadležnog centra za socijalni rad.

Neželjene situacije

U slučaju da se ustanovi da korisnik konzumira alkohol i/ili narkotike, automatski gubi pravo smještaja. U takvim situacijama Ustanova će, bez odlaganja, o istom obavijestiti staratelja korisnika i nadležni Centar za socijalni rad.

Konfliktne situacije unutar stambene zajednice i/ili narušavanje javnog reda i mira rješavaju se usmenim opomenama korisnicima, uz njihove izjave/obrazloženja. Po potrebi je neophodno pozvati i policiju ili u slučajevima povređivanja hitnu medicinsku pomoć. Također, po potrebi je neophodno da asistent organizuje kućni savjet ili komunicira sa komšijama, radi izgradnje dobrih odnosa sa lokalnom zajednicom.

Suicidalne misli i krizne epizode u ponašanju korisnika – ovakve slučajeve je neophodno navesti u redovnim izvještajima, kao i u godišnjem izvještaju o korisniku. Također, neophodno je da asistent o istom, bez odlaganja, obavijesti Centar za socijalni rad i njegovog zakonskog staratelja.

Ostale neželjene situacije koje se trebaju evidentirati u redovnim izvještajima o korisniku mogu biti druga nepoštivanja pravila, fizička agresivnost, ranjavanje, krađa, seksualni odnosi, autodestrukcija i sl.

Mjere koje se mogu preduzeti za slučaj neželjenih situacija su: usmena upozorenja, pismena upozorenja korisnicima, premještaj u drugu stambenu zajednicu, sankcionisanje, kao i gubitak prava smještaja.

treba širiti mrežu kooperanata i održavati dobre poslovne odnose sa institucijama i državnim organima, uključenim u socijalnu problematiku.

Komunikacija u lokalnoj zajednici

Komunikacija u lokalnoj zajednici je jedan od ključnih uslova za uspješnu inkluziju korisnika i eliminaciju predrasuda. Ispod su navedeni ključni elementi eksterne komunikacije:

Komunikacija sa institucijama	Zaposlenici po potrebi komuniciraju sa sljedećim institucijama: • Centar za socijalni rad • Zdravstvene ustanove (porodična ambulanta, zdravstveno osiguranje, centar za mentalno zdravlje, bolnice, hitna pomoć) • Policija (telefonski kad treba pratnja za patronažu, obraćanje za izdavanje zapisnika, obavijest policiji, pozivi na sud u slučaju smrti ili nestanka korisnika) • Komunalna preduzeća (direktna komunikacija sa vezano za režijske troškove stambenih zajednica).
Službeni prijemi	Komunikacija tokom službenih posjeta (inspekcija, nadzor, gosti, donatori i sl.) treba biti profesionalna i prethodno interno usaglašena. Evidencija službenih prijema može biti formalna ili neformalna, zavisno od vrste posjete. Evidencija se može voditi putem zapisnika, fotografisanjem, objavom na web stranici i sl.
Službene posjete	Potrebno je planirati redovne posjete organima koji imaju uticaj na proces deinstitutionalizacije, a naročito ukoliko već postoji saradnja sa istim. Također, neophodno je održavati dobre odnose sa nevladinim i drugim organizacijama sličnog profila. Svaka službena posjeta treba biti unaprijed najavljena pismenim putem, te po mogućnosti pripremljene teme za komunikaciju u posjeti.
Komunikacija sa srođnicima i starateljima korisnika	Staratelj je osoba koja mora biti informisana i o najmanjim promjenama vezanim za stanje korisnika (promjena stambene jedinice, broja telefona i dr.) Staratelji i srođnici korisnika servisa podrške trebaju najaviti dolazak u stambenu zajednicu i to u prisustvu asistenta. U stambenoj zajednici se vodi evidencija posjeta srođnika i staratelja.
Komunikacija sa lokalnom zajednicom	Edukacijom korisnika od strane asistenata treba ići u smjeru njegove animacije da se aktivno uključe u komunikaciju sa lokalnom zajednicom. Kod stambenih zajednica – stanova formira se komunikacija sa kućepaziteljem – vlasnik stana i njegovatelj upoznaju korisnike sa kućepaziteljem, te daju kontakt telefon od asistenta za slučaj potrebe. Moguće je i organizovati sastanak kućnog savjeta da se komšije upoznaju sa novim stanarima.

Često postavljena pitanja – iskustva iz prakse Sumero

Kako izgleda i šta obuhvata trening osnovnih životnih funkcija i procjene sposobnosti?

Procjena sposobnosti je polazna tačka. U odnosu na zastarjelu i još uvijek prisutnu praksu procjene nesposobnosti, tzv medicinski model/pristup, Sumero koristi stručne alate za procjenu preostalih sposobnosti npr. Američki alat Skala intenziteta podrška. Na osnovu procjene i mapiranja individualnih potreba i sposobnosti, kreira se individualni plan rada za oblasti poput brige o zdravlju, održavanje lične higijene i životnog prostora, aktivnosti u lokalnoj zajednici, programi obrazovanja i osnaživanja sa životnim vještinama, npr. samostalno korištenje javnog prevoza, korištenje računara i interneta, komunikacijske vještine itd.

Koliko je zaposlenih radnika koji su uključeni u projekat?

Za svako domaćinstvo/stambenu zajednicu se organizira asistencija. U zavisnosti od stepena potrebne podrške, jedan do tri asistenta su podrška u svakom domaćinstvu. Funkcionisanje svakog domaćinstva organizira se uz dogovor sa stanarima i njihovo puno učešće, planira se raspored poslova (ko usisava, ko pere suđe itd.), planira se jelovnik i odlazi u kupovinu, održavanje domaćinstva i sitne popravke, prikupljanje i plaćanje režija, kupovina odjeće i obuće, traženje posla i edukacija itd. Pored asistenata, tu je i stručna podrška (socijalni radnik, psiholog, psihijatar, pravnik itd.), a koriste se i redovne dostupne usluge u lokalnoj zajednici, uz asistenciju ili samostalno (dom zdravlja, centar za mentalno zdravlje, opština, sportski klubovi itd.)

Na koji način je projekat prilagođen za lokalne zajednice u BiH?

Praksa koju implementira Sumero je prilagođen opštim prilikama u BiH poput: dostupnost i količina resursa, administrativno uređenje države i nadležnosti za oblast socijalne zaštite (entiteti, kantoni, opštine). Ciljna grupa su osobe s intelektualnim i mentalnim teškoćama. Bitno je napomenuti da je ovakav model smještaja i podrške primjenjiv i na druge marginalizirane kategorije i osobe s drugim oblicima invaliditeta, npr za slijepa lica, za lica u trećoj životnoj dobi itd.

Deinstitucionalizacija nije samo prelazak iz velikih ustanova u domaćinstva u lokalnoj zajednici. Suštinski, to znači vraćanje vlastitog života u vlastite ruke.

Eliminacija institucionalne kulture života je važan dio tog procesa, i kroz osnaživanje za život u lokalnoj zajednici radi se upravo na eliminaciji stvari i pojava koje čini institucionalnu kulturu. Npr.

institucionalna kultura je kad već unaprijed znate u koliko sati je doručak, ručak, večera, šta je na meniju, kada se gase svjetla i ide na spavanje, aktivnosti su uglavnom grupne, a ne individualne, odabir stila oblačenja itd.

Institucionalna kultura je i traženje dozvole za većinu stvari koje radite u životu. U slučaju podrške u lokalnoj zajednici, alternativa traženju dozvole je zajednički dogovor korisnika i pružatelja podrške. Npr. osobi ne treba dozvola za odlazak u grad na druženje, ali je potrebno da se o tome na vrijeme dogovori sa svojim asistentom koji je tu podrška. U konkretnom slučaju, uz asistenciju će se osigurati da osoba uredna izađe iz kuće, da poštuje epidemiološke mjere, da je osnažena da koristi javni prevoz, da zna na kojoj stanici treba izaći, da ima uz sebe lične dokumente i džeparac itd. Dogovor i odgovornost za ono što se dogovori je princip koji se primjenjuje i za većinu drugih stvari, poput kupovine namirnica u frižider, potreština za domaćinstvo i ličnih stvari, primanja gostiju, noćni izlasci, traženje posla, edukacije i kursevi, sve ono što čini život svih nas.

Kakve su bile početne reakcije na Stanovanje u zajednici uz podršku?

Prisutnost predrasuda u našem društvu prema osobama s intelektualnim i mentalnim teškoćama je velika. Praksa institucionalnog zbrinjavanja je ovu populaciju sklonila iz društvenih tokova i ljudi nisu navikli na njihovu prisutnost u lokalnoj zajednici. Naročito postoji predrasuda da osobe s intelektualnim teškoćama nešto ne mogu sami i da uvijek trebaju nadzor nad svojom glavom, što apsolutno nije tačno. Postoje i druge, mnogo ozbiljnije predrasude koje utiču na kvalitetu života, npr. da su opasni po druge ljude, da se ne mogu snaći i zaštititi u odnosu na opasnosti u lokalnoj zajednici itd. S druge strane, protokom vremena, sama prisutnost i osnaženost za život u zajednici smanjuje i eliminiše predrasude, stvaraju se veze i pozitivni odnosi s komšilukom, što značajno unapređuje kvalitetu života. To se naročito istakne u posebnim momentima, npr, za praznike, kada se ugoste komšije ili se posjete. To razvija posebnu emociju i utiske, naročito kod osoba koje su uskraćene za vlastitu porodicu i najmilije. Ukratko rečeno, ima i bude svega, u okvirima tipičnim za našu zemlju. Ključna je prilagodba, a odgovornost je na svima.

Kako izgleda proces formiranja stambenih jedinica? Ko je sve uključen i po kojim kriterijumima se korisnici smještaju u stanove?

Postoji formalna procedura i ona se vodi u skladu sa zakonskim propisima iz oblasti socijalne zaštite gdje se kroz postupak utvrđuju prava osobe na osnovu invaliditeta i drugih okolnosti. Formalni postupak provode centri za socijalni rad. Svaka opština u BiH ima svoj centar za socijalni rad. Na osnovu utvrđenog prava na smještaj i servise podrške, javni sistem preuzima dio obaveze finansiranja, ukoliko osoba nema vlastitih prihoda.

Uz formalnu proceduru, radi se temeljita priprema, identifikacija individualnih potreba svake osobe pojedinačno, uz puno učešće i uvažavanje mišljenja i želja same osobe, njegovih/njenih realnih sposobnosti i mogućnosti. Na osnovu identifikacije stanja i potreba svake osobe, zajednički se dogovara i organizira gdje će osoba živjeti. Neko npr. voli mirniji dio grada, neko voli centar, neko želi da živi blizu određenih sadržaja koje koristi poput parkova prirode, sportskih terena, blizina udruženja gdje idu na radionice, blizina radnog mjesta itd.

Stanovi i kuće se iznajmljuju, što omogućava fleksibilnost u odabiru mjesta stanovanja. Formiraju se domaćinstva do maksimalno 5 osoba. Imamo i primjere gdje neko voli da živi sam, ali i primjere zasnivanja porodica. Postoje tzv. muške, ženske i mix stambene zajednice.

Uslovi da se neko uključi u Stanovanje u zajednici uz podršku

Invaliditet je formalni uslov da bi sistem socijalne zaštite priznao osobi prava i finansiranje, ali zajedničko svim osoba uključenim u program je da su u statusu potrebe i da bez podrške ne bi bili u mogućnosti živjeti život u lokalnoj zajednici. Suštinski, podrška je često potrebna ne zbog invaliditeta već zbog nedostatka porodice, devastirane ili disfunkcionalne porodične okoline, zatim odgojna zanemarenost i zapuštenost, nedovoljna osnaženost osobe da se nosi sa životnim izazovima, finansijska nepismenost itd.

Kako dođe do toga da se zauzmemo za nekoga?

Mapiranje i identifikacija osoba za uključivanje u program podrške za život u lokalnoj zajednici najčešće ide putem nadležnih centara za socijalni rad (svaka opština ima svoj centar za socijalni rad). Također, često se obraćaju i same osobe u statusu potrebe (ukoliko su dovoljno osnažene da se samozastupaju), njihovi poznanici, prijatelji i članovi porodice. Značajna je uloga i organizacija za osobe s invaliditetom koje identificiraju potrebe svojih članova. Izazov predstavlja činjenica da ne postoji jedinstvena baza podataka osoba s invaliditetom, pristup podacima je otežan ili potpuno onemogućen.

Kako dođe do kvalitetnog života u zajednici jedne osobe s invaliditetom i kako on, otprilike, izgleda?

I mi sami koji smo svjedoci "iz prve ruke" često se pitamo kako je došlo do toga da jedna osoba, nakon godina provedenih u instituciji i isključenosti iz tokova svakodnevnog tipičnog života "osvane" kao osoba svjesna sebe, svojih mogućnosti, društveno uključena i aktivna te dovoljno osnažena da se uz individualno skrojenu podršku uhvati u koštac sa životom. Bitno je naglasiti da je jako puno osoba s invaliditetom socijalno isključeno iako žive u lokalnoj zajednici. Usljed nedostatka podrške, nepristupačnosti itd. većinu vremena provode između 4 zida.

Doći do aktivnog i inkluzivnog života u lokalnoj zajednici je proces, ne samo za osobe s invaliditetom. I to ne znači da osoba sve treba da radi sama. Temelji se i počinje ličnom odlukom, motiviranosti i opredjeljenosti osobe da preuzme odgovornost za vlastiti život i radi na svom osnaživanju.

Sama podrška metodološki i programski je dizajnirana na temeljima:

- Individualni pristup
- Poštivanje prava osobe na izbor, donošenje odluka o vlastitom životu, sloboda te sva ostala prava zagwarantirana svim građanima (politička participacija, ljubav i veze, zasnivanje porodice, školovanje, njegovanje i očuvanje porodičnih i prijateljskih veza itd.)
- Ako bismo pokušali opisati kako izgleda samostalni život uz podršku, nema značajne razlike u odnosu na tipičan život svih nas, svakodnevne obaveze, korištenje dostupnih resursa u lokalnoj zajednici (sport, kultura, edukacija, fakultativne aktivnosti, radni angažman), ali i izloženost životnim izazovima (upravljanje ograničenim budžetom, svjesnost o nevoljama u lokalnoj zajednici poput iskorištavanja na poslu, neplaćeni rad, nesretne ljubavi, konflikti sa drugima, razočarenja iz raznih razloga itd.).

Šta taj samostalni život znači za korisnike, a šta za društvo?

Svaka osoba na svoj način opisuje značaj samostalnog života. Oni koji su određeni period ili većinu života proveli u instituciji najviše naglašavaju slobodu kretanja i stvari koje možda većina nas uzima zdravo za gotovo, npr. samostalno korištenje javnog prevoza, izlasci naveče.

Često se spominje i osjećaj dostojanstva, npr. osoba nosi ličnu kartu sa sobom, a nekad su svi dokumenti stajali u nekom registratoru u administraciji ustanove gdje su zbrinuti.

Pravo na izbor je također vrlo naglašeno, npr, šta i kad se jede, priprema hrane, s kim će se družiti. Sve ove stvari možda većina nas uzima zdravo za gotovo, ali osobe kojima je sve ovo navedeno bilo uskraćeno samo zato što su osobe s invaliditetom znaju da cijene sve te "male" stvari koje zajedno definiraju kvalitetu našeg života.

Društvo nažalost nedovoljno uvažava i prepoznaje ravnopravnost osoba s invaliditetom. Predrasude, stigma i etiketiranje su dodatni teret na leđima, i nažalost još uvijek široko rasprostranjena pojava u našoj zemlji.

Bitno je naglasiti da je dostignuta održivost servisa podrške od 85-90%, kroz ugovorni odnos, domaćinski pristup u korištenju raspoloživih resursa te sufinansiranje kroz projekte i uz podršku društveno odgovornih kompanija.

Razumijevanje vlasti i zagovarački rezultati

Do danas je Stanovanje u zajednici uz podršku kao servis podrške i usluga prihvaćen u javnim sistemima socijalne zaštite u Kantonu Sarajevo, Zeničko dobojskom kanton, Srednjobosanskom kantonu te djelimično u Unsko sanskom i Tuzlanskom kantonu u Federaciji BiH.

Aktivno se radi na zagovaranju i repliciranju u ostatku FBiH i Republici Srpskoj. Bitno je naglasiti da replikacija u potpunostii poštuje administrativno uređenje i nadležnosti entiteta.

Iskustva i preporuke iz Republike Srpske

Iskustva Udruženja iz Saveza MeNeRaLi

U cilju pružanja detaljnije slike potreba i stanja za uvođenjem jednog od modela usluge stanovanja uz podršku za lica umanjениh intelektualnih sposobnosti (LUIS) koja žive na području Republike Srpske, u nastavku ove brošure su prikazane aktivnosti jednog broja udruženja za pružanje podrške licima umanjениh intelektualnih sposobnosti iz sastava Saveza udruženja za pomoć mentalno nedovoljno razvijenim licima Republike Srpske (Savez MeNeRaLi RS). Informacije o aktivnostima koje su preduzeli sa dugoročnim ciljem uspostavljanja ove usluge za lica umanjениh intelektualnih sposobnosti u njihovim lokalnim zajednicama su pružene od strane: Udruženja za pomoć mentalno nedovoljno razvijenim licima Banja Luka, Udruženja roditelja djece sa posebnim potrebama "Neven" Prijedor, Udruženja za pomoć i podršku djeci i licima sa poteškoćama u razvoju " Sunce nam je zajedničko" Trebinje, Udruženja roditelja hendikepirane djece i omladine " Leptir" Srebrenica i Udruženje za pomoć mentalno zaostalim licima "Nada" Bijeljina.

U nastavku su sumirane aktivnosti ovih udruženja u prethodnom periodu, te preporuke koje su ova udruženja dala u svrhu uspostavljanja usluge stanovanja uz podršku na teritoriji Republike Srpske.

Istraživanje i analiza stavova roditelja o potrebi uvođenja usluge stanovanja uz podršku

Nakon niza održanih sastanaka sa roditeljima/starateljima lica umanjениh intelektualnih sposobnosti iz opština Bratunac i Srebrenica zaključeno je da postoji potreba za uvođenjem usluge stanovanja uz podršku za lica umanjениh intelektualnih sposobnosti kao i potreba za održavanjem edukacija njihovog osposobljavanja za samostalan život uz podršku. Analiza porodica sa ciljem utvrđivanja broja potencijalnih korisnika usluga stanovanja uz podršku urađeno je i u Trebinju.

Izmjena statuta udruženja

Udruženje „Neven“ Prijedor je u procesu izmjene (dopune) Statuta uvođenjem novih usluga koje pružaju članstvu: usluga zaštićeno stanovanje, stanovanje uz podršku, usluga predah, pored već postojećeg odobrenja za dnevno zbrinjavanje starijih lica od 18 godina.

Uspostavljanje saradnje sa lokalnom administracijom

Kroz saradnju sa Gradskom upravom i Centrom za socijalni rad Prijedor, Udruženje "Neven" Prijedor je dobilo od Grada Prijedora na korištenje 3900 m² zemljišta, koje je namijenjeno za potrebe uvođenja usluge stanovanja uz podršku. U toku je izrada idejnog projekta, te procedura prevođenja poljoprivrednog zemljišta u građevinsko zemljište namijenjeno za izgradnju zgrade i pratećih objekata. Udruženje " Leptir " Srebrenica je započelo zagovaranje za nadogradnju sprata nad postojećim objektom Udruženja, koji bi bio korišten za edukacije i obuku u vezi sa uslugom stanovanja uz podršku. Razgovori sa načelnicima opština Srebrenica i Bratunac i nadležnim centrima za socijalni rad (CSR) su rezultirali razumijevanjem nadležnih o potrebi za ovom vrstom usluge u zajednici, čije ispunjenje zavisi od finansijskih mogućnosti ovih opština.

Uspostavljanje saradnje sa nadležnim javnim ustanovama i obrazovnim institucijama

Iako je saradnja sa centrima za socijalni rad svakodnevna slika rada udruženja u sastavu Saveza MeNeRaLi RS, bližu saradnju u vezi sa uvođenjem usluge stanovanja uz podršku ostvarilo je 5 Udruženja iz lokalnih zajednica Prijedor, Banja Luka, Bijeljina, Srebrenica/Bratunac i Trebinje.

Udruženje " Leptir " Srebrenica je uspostavilo saradnju sa Edukacijsko-rehabilitacijskim fakultetom Univerziteta u Tuzli, sa ciljem razmjene iskustva sa relevantnim stručnjacima iz ove oblasti.

Uspostavljanje saradnje sa ostalim subjektima unutar nevladinog sektora

Udruženja iz lokalnih zajednica Trebinje, Bijeljina i Banja Luka su kroz prethodni period uspostavile saradnju sa Savezom SUMERO na polju uspostavljanja stanovanja uz podršku u vidu organizacije edukacija, održavanja studijskih posjeta i slično. Udruženje "Sunce nam je zajedničko" iz Trebinja sprovodi projekat "Servisi podrške - dobar način socijalne uključenosti", finansiran od strane Evropske unije u sklopu UNDP-ovog projekta Regionalni program lokalne demokratije na Zapadnom Balkanu (ReLOaD).

Organizovanje relevantnih edukacija

U cilju stvaranja preduslova za uspostavljanje usluge stanovanja uz podršku, organizovani su različiti vidovi edukacije za stručna lica koja bi bila po svojoj vokaciji uključena u proces uspostavljanja usluge, ali i edukacija osposobljavanja lica sa invaliditetom (posebno mladih) za stanovanje uz podršku (vještine svakodnevnog življenja, socijalne vještine, samoodređeno ponašanje, uspostavljanje i održavanje međuljudskih odnosa, zdravstvene potrebe, postupanje u rizičnim situacijama, cjeloživotno obrazovanje i učenje, radno angažovanje/zapošljavanje uz podršku, uključivanje u aktivnosti šire zajednice. Pored ovih edukacija, u Trebinju je održan petodnevni seminar na temu "Primjeri dobre prakse stanovanja uz podršku", za stručne saradnike Centra za socijalni rad i Udruženja "Sunce nam je zajedničko" Trebinje, u kom je učestvovalo i par roditelja čija su djeca potencijalni korisnici ove usluge u narednom periodu.

Organizovanje studijskih posjeta gradovima u Bosni i Hercegovini i regionu u kojim je ova usluga uspostavljena

U cilju sticanja praktičnih znanja o modelima i načinu funkcionisanja usluge stanovanja uz podršku, Udruženje za pomoć mentalno nedovoljno razvijenim licima iz Banjaluke je obavilo studijsku posjetu Novom Sadu (Srbija), Mariboru (Slovenija) i Zagrebu, Bjelovaru (Hrvatska) i Jajce (BiH), Udruženje „Nada“ iz Biljeljine je posjetilo Sarajevo i Travnik (BiH), Udruženje „Sunce nam je zajedničko“ iz Trebinja imalo priliku vidjeti na koji način funkcionise stanovanje uz podršku u lokalnim zajednicama Vogošća, Zenica i Mostar (BiH), dok je Udruženje „Neven“ iz Prijedora posjetilo Novi Sad (Srbija).

Privremeno (u toku projekta) uvođenje usluge stanovanja uz podršku

Kroz projekat "Servisi podrške - dobar način socijalne uključenosti" obezbijeđena je podrška za stanovanje uz podršku za 3 mlade osobe sa poteškoćama u razvoju u Trebinju, u stanu koji je iznajmljen za potrebe realizacije projekta. Ova grupa momaka je u potpunosti bila samostalna i istoj je bio potreban minimalni nadzor od strane socijalnog radnika. Ovi korisnici samostalno su odlazili u grad, dolazili u Centar za djecu i omladinu sa posebnim potrebama, odlazili u posjetu svojim porodicama, a članovi porodica su dolazili kod njih.

„U stan sam ušao 07. maja 2018 godine. Prvi dan u stanu sam iskoristio da vidim gdje šta stoji od stvari, zatim je slijedilo dogovaranje šta će ko raditi. Nas trojica smo sve radili u dogovoru, neko je spremio hranu i servirao, neko je prao sude, neko je čistio kuhinju. Svako je imao neki posao od početka do završetka našeg zajedničkog stanovanja u stanu. Svaki dan smo zajedno išli u šetnju i družili se. U gradu sam upoznao dosta mladih prijatelja i drugova. Posebno mi je drago što smo na njih ostavili dobar utisak, kako su oni istakli. Nedeljom smo išli na službu u Crkvu. Posebno se sjećam perioda prije nego što smo otišli u stan, jer sam bio radostan i jedva sam čekao kada će početi stanovanje. Projekat je mene i moje drugove naučio da samostalno živimo. Moja porodica i moji drugari su mi dolazili u stan u goste i svi su bili iznenađeni kako smo ih dočekivali. Bio sam tužan i bilo mi je žao kako se projekat bližio kraju, ali se nadam da će nešto ovako slično da se organizuje i u budućnosti. Iz stana smo takođe zajedno išli svako jutro do Centra za djecu i omladinu sa posebnim potrebama, odlazili na utakmice u dvoranu i slično. Ovo je najljepši dio moga života.“ Velibor, Trebinje, oktobar 2018.god.

Iskustva JU Centar „Zaštiti me “ Banja Luka

Internat

Za vrijeme trajanja nastave u internatu borave učenici koji ne žive na području Grada Banja Luka.

Internat ima 22 sobe za učenike, ambulantu, vešeraj, dnevni boravak za učenje i slobodne aktivnosti.

Roditelji mogu svakodnevno u određenom periodu kontaktirati telefonom vaspitače i učenike.

U internatu se organizuju razne aktivnosti: proslave rođendana, Nova godina, šetnja u grad, izleti u prirodu, posjete izložbama, priredbama, muzeju i različitim kulturnim i sportskim manifestacijama u gradu.

U krugu Centra se nalazi i otvoren prostor koji je pogodan za razne sportske aktivnosti koje učenici rado upražnjavaju: fudbal, košarka i odbojka.

Sa učenicima rade vaspitači (defektolozi– specijalni pedagozi, psiholog) i zdravstveni radnici.

U radu sa učenicima uključen je i stručni tim Centra koji čine: socijalni radnik, psiholog i defektolog.

Stručni saradnici

Stručni tim Centra čine:

- socijalni radnik
- psiholog
- defektolog
 - logoped
 - reedukator psihomotorike
 - fizioterapeut
 - SI terapeut

Opservacija, dijagnostika, profesionalna orijentacija, prijem učenika, sprovođenje individualnih tretmana, praćenje napredovanja učenika, njihovog zdravstvenog stanje i socijalnih potreba, savjetodavni rad i saradnja sa ostalim institucijama u koje su učenici uključeni spadaju u primarne zadatke stručnog tima.

Kvalitet stručne službe Centra ogleda se u zastupljenosti stručnjaka različitih profila, u dobrom timskom radu i otvorenosti za pružanje pomoći djeci i roditeljima koji ne pripadaju našem centru, kao i ostalim školama i institucijama u kojima boravedjeca sa posebnim potrebama.

Medicinske sestre zaposlene u Centru doprinose zadovoljvanju zdravstvenih potreba djece.

Preporuke Udruženja iz Saveza MeNeRaLi o načinu uspostavljanja i pružanja usluge stanovanja uz podršku

- Usvojiti i uskladiti sva zakonska rješenja i normativna akta, od lokalnog, preko entitetskog do državnog nivoa, kako ne bi postojale zakonske prepreke za primjenu programa stanovanje uz podršku u praksi;
- Uspostaviti blisku saradnju sa lokalnom administracijom, centrima za socijalni rad i Ministarstvom zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske, te formirati republički / lokalne timove za uspostavljanje usluge;
- Formirati pri centru za socijalni rad bazu podataka za sve potencijalne korisnike programa stanovanje uz podršku koji će možda za godinu, možda za 10 godina imati potrebu da budu

smješteni u ustanovu zatvorenog tipa ili uključeni u program stanovanje uz podršku ili neki drugi alternativni oblik smještaja u lokalnoj zajednici;

- Zajedno sa lokalnom administracijom i CSR uraditi procjenu postojanja postojećih stambenih jedinica u lokalnoj zajednici, koje bi potencijalno mogle biti korištene za smještaj korisnika usluge stanovanja uz podršku, te napraviti bazu podataka istih;
- Uraditi procjenu postojećih resursa u zajednici, na polju zdravstva, školstva, kulturnih i sportskih sadržaja, stepena razvoja nevladinog sektora (da li postoji usluga dnevnog zbrinjavanja), pitanje javnog prevoza, odnosno svega onog što je potrebno da se lica koja se budu nalazila u programu stanovanja uz podršku, integrišu u zajednicu;
- Definirati način stalnog izvora finansiranja stanovanja uz podršku, iz republičkog i/ili lokalnog budžeta;
- Zagovarati mogućnost izgradnje stambenih jedinica za potrebe programa stanovanja uz podršku u stambenim zgradama koje se eventualno grade u lokalnoj zajednici, a koje finansira Vlada Republike Srpske, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine ili resursno ministarstvo (iskoristiti mogućnosti u okviru Zakona o socijalnom stanovanju Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske broj: 54/19);
- Definirati uloge Vladinog i nevladinog sektora u tom procesu (u lokalnim zajednicama gdje je razvijeno partnerstvo u zajednici pružanje usluga socijalne zaštite realizovano je bez poteškoća);
- Vršiti kontinuiranu edukaciju i roditelja i članova porodica lica s intelektualnim poteškoćama, kao i stručnih radnika o značaju stanovanja uz podršku za sama lica s intelektualnim poteškoćama, njihove porodice ali i za zajednicu u cjelini. (Izuzetno je važan rad sa roditeljima koji ne prihvataju program stanovanja uz podršku kao realan i jedini mogući za njihovo dijete posle njihove smrti. Roditelji koji imaju dijete s intelektualnim poteškoćama moraju da budu upoznati sa načinom života lica s intelektualnim poteškoćama u ustanovama zatvorenog tipa i da koriste svaki program ili projekat kao što je projekat „ Servisi podrške-dobar način socijalne uključenosti “ da svoje dijete uključe u program stanovanja uz podršku, na deset dana na mjesec ili dva mjeseca i da budu aktivni zagovarači razvoja i primjene programa stanovanja uz podršku);
- Organizovati studijske posjete odabranog tima lokalnim zajednicama u BiH i okruženju, u kojim je uspostavljen model stanovanja uz podršku za lica umanjnih intelektualnih sposobnosti, radi neposrednog uvida u rad i organizaciju stanovanja uz podršku;
- Raditi na preventivnom djelovanju u praksi, odnosno izraditi testni model Stanovanja uz podršku, tako što bi se obezbijedio adekvatan smještaj (barem jedna stambena jedinica za više korisnika usluge) i prije nego što lice s intelektualnim poteškoćama bude „ primorano “ da nastavi život izvan svoje porodice. Pratiti iskustvo iz primjene testnog modela, modifikovati ga i prilagođavati u skladu sa kontekstom lokalne zajednice. **Smještaj treba da " čeka " lice s intelektualnim poteškoćama kada mu bude potreban;**
- Raditi na razvoju zaštitnih radionica, radnih centara i organizacija koje ih pokreću, da bi mogli biti radno angažovani uz podršku. Iskoristiti Zakon o društvenom preduzetništvu Republike Srpske (koji će uskoro biti usvojen u Narodnoj skupštini Republike Srpske) i poticati razvoj društvenih preduzeća koja mogu imati potencijala za radno angažovanje korisnika usluge stanovanja uz podršku;

- Stalno zagovarati da se program “ stanovanja uz podršku ” sistemski riješi i uvede kao novo pravo u oblast socijalne zaštite, u skladu s dokumentima koji promovišu poštivanje prava lica s invaliditetom, a koje su donijele Ujedinjene nacije, na politike i strategije koje su donijela i usvojila nadležna ministarstva, uz konstantno uvjeravanje nadležnih da je ovaj način brige o licima s poteškoćama u razvoju humaniji, senzibilniji i na kraju mnogo jeftinije nego smještaj u ustanove zatvorenog tipa; učesćem u radio i TV emisijama, javnim prezentacijama, prikazivati pogodnosti koje nudi ovaj model življenja, promovisati ih da ne budu samo primjeri nego i dobra praksa u Republici Srpskoj.

„Veliko je pitanje kako organizovati život djeci koja su korisnici naših usluga jednog dana kada roditelji dođu u godine kada se više ne mogu starati o njima, a smještaj u objekte zatvorenog tipa nije rješenje - jer bi tako sve ono što smo do sada uradili na njihovom obrazovanju i uključivanju u društvo praktično palo u vodu“

*Vesna Miljanović, Udruženje
“ Sunce nam je zajedničko ” Trebinje*

Project funded by the European Union

www.projectsocieties.org

STanovanje Uz Podršku socijalne uključenosti LUIS

**Osobe sa intelektualnim teškoćama
imaju mogućnost izbora
mjestu svog prebivanja ltd.**

